

TERMINOLOGIE

801 – Zemní práce

A

B

Balvan nadměrné velikosti je z hlediska tvorby cen balvan, který svými rozměry neodpovídá předepsané fragmentaci; je to balvan, jehož jeden rozměr je větší než tloušťky nez hutněné vrstvy sypaniny.

Buřeň je nežádoucí rostlinstvo v lesním porostu, které není cizopasně, ale ohrožuje vegetaci pěstovaných dřevin tím, že zastíňuje sazenice, odčerpává jimi vodu a živiny a je nositelem různých chorob a škůdců.

Běh prací je sled prací jejich rozvinutí po délce liniového nebo jiného podzemního objektu.

C

Č

Čára břehová je průsečnice břehové plochy s původním nebo projektovaným terénem.

Čára obrysová výkopu pod vodou v korytě vodoteče nebo ve vodní nádrži, popř. nánosů v korytu vodoteče nebo ve vodní nádrži při čištění koryt vodotečí nebo vodních nádrží, je průsečnice dna a boků koryta nebo nádrže s horní plochou výkopu.

D

Dálnice je silniční komunikace sloužící pro dopravní spojení mezi důležitými centry státního a mezinárodního významu, směrově rozdělená, s omezeným připojením a s pomezním přístupem, vyhrazená pro provoz motorových vozidel s konstrukční rychlostí stanovenou platnými pravidly silničního provozu. Její křížení a křižovatky se všemi ostatními komunikacemi jsou řešeny mimoúrovňově. Určení kategorie dálnic musí být stanoveno plánem rozvoje silnic (ČSN 73 6101 Projektování silnic a dálnic).

Dopravní prostředek obvyklý je motorové silniční vozidlo s přidělenou SPZ. Pro dopravní vzdálenost do 100 m je obvyklý dopravní prostředek i dozer.

Délka je hlavní podélná vodorovná drátěná vazba spojující dva sloupy chmelnicové konstrukce ve směru řádků rostlin.

Drátěnka je nosná konstrukce pro pěstování chmele a vinné révy, skládající se z jednotlivých prvků konstrukce.

Diagonála je vodorovná drátěná vazba spojující dva sloupy na zpevnění rohů chmelnicové konstrukce.

Délka štoly se určuje v m vzdálenosti čelních ploch (portálů, šachet) měřených v ose objektu.

Délka tunelu je průměrná vzdálenost mezi líci čelních portálových zdí (portálových věnců) vjezdového a výjezdového portálu, měřená po obou tunelových opěrách ve výši 1 m nad niveletou koleje.

Dočasné vystrojení výrubu zabezpečuje výrub až do fáze trvalého vystrojení (může být použito výdřevy, ocelových prvků a skruží, svorníkové výztuže, stříkaného betonu apod.), dočasné vystrojení výrubu se při provádění trvalého vystrojení odstraní, nebo se ponechá jako ztracená výstroj.

E

F

Fragmentace pro sypané konstrukce mimo kamenité hráze je určena největší velikostí zrna sypaniny, docílenou prováděním vykopávek v horninách tř. 5, 6 a 7.

Fragmentace při dobývání sypaniny pro kamenitý násyp hráze je zrnitost hornin tř. 5, 6 a 7 vymezená velikostí maximálního zrna a obsahem jemných součástí.

G

H

Hloubka koryta je svislá vzdálenost původního dna koryta v jeho ose od průměrné kóty břehových čar v daném profilu.

Hloubka vody, pokud není v poznámkách k jednotlivým cenám stanoveno jinak, je svislá vzdálenost původního dna od skutečné pracovní hladiny vody v daném profilu. Při stanovení hloubky vody se nepřihlíží k hloubce v místech, kde projektované dno leží výše než dno původní.

Hráz kamenitá je hráz, jejíž základní stavební hmotou staticky působící je kámen bez pojiva.

Hydroosev je zakládání trávníku pomocí stroje, který nanáší suspenzi vody, semen, živin a spojovacích látek na osévanou plochu.

Hlušina kamenouhelná je odpadová doprovodná hornina, získaná při ražení děl, dobývání a úpravě uhlí. Podle zdroje se dělí na důlní, úpravářenskou a odvalovanou. Zpravidla obsahuje určité množství spalitelných látek.

Hlušina prohořelá je hlušina, u níž došlo shořením spalitelných látek v ní obsažených ke změně mechanických a jiných vlastností. Hnojení zeleně je obohacování obdělávané vrstvy o organickou hmotu zaoráváním záměrně pěstované zelené hmoty.

Hloubka založení je svislá vzdálenost od nivelety koleje do úrovně základové spáry základů opěr v určitém místě tunelu.

Horninový masiv je horninové prostředí, ve kterém je podzemní objekt. Hranice úseku štoly je průsečík podélné osy svislou rovinou proloženou osou štoly, pokud se osy neprotínají.

Hranicí úseku štoly u štol ražených z portálů je začátek ražby plným výrubním průřezem. Nepřihlíží se k délce zářezu – vstup.

CH

I

J

Jáma je hloubený výkop, který má hodnotu poměru délky k šířce dna menší než 6 m, jeho šířka v úrovni terénu je větší než 2 m a který nesplňuje podmínky šachty.

Jáma stavební je jáma určená pro umístění stavebního objektu nebo jeho části. Jáma odpadová je jáma určená na podzemní skládku odpadu (kamenů, kmenů apod.).

Jamka pro vysazování rostlin je výkop hloubený pod úrovní přilehlého terénu, se stěnami svislými nebo šikmými, kde hloubka ve středu jamky není největším rozměrem a nejde o rýhu pro vysazování rostlin.

K

Kategorizace silnic, tj. určení kategorie, podle jejichž technických znaků má být určitá silnice projektována a vybudována, je pro dálnice a silnice hlavní a základní sítě určena plánem rozvoje silnic (ČSN 73 6101).

Kotva, kotevní těleso, kotevní drát, kotevní táhlo, kotevní váleček a vidlice je soubor zařízení umožňující ukotvení a pevné spojení sloupů chmelnicové konstrukce se zemí.

Kotevní třmen je prvek umožňující uchycení kotevního drátu ke kotevnímu kamenu.

L

Lepivé zeminy jsou zeminy s číslem plasticity $I(p)$ větším než 10, jestliže jejich přirozená vlhkost $w(n)$ je větší než mez plasticity $w(p)$ nebo jestliže při provádění stavebních prací vznikne nutnost odstraňování horniny z nářadí a dopravních prostředků. V sporných případech je rozhodující stanovení obsahu přirozené vlhkosti a meze plasticity průkazními zkouškami na stavbě.

$I(p)$ číslo plasticity podle zkoušky meze tekutosti podle Atterberga, podle ČSN 72 1013 a ČSN 72 1014

$w(n)$ vlhkost zeminy podle ČSN 72 1012 ze vzorku odebraného ze zeminy po rozpojení

$w(p)$ mez plasticity podle ČSN 72 1013.

M

Materiál nakupovaný je materiál se stanovenou cenou. Za nakupovaný materiál se nepovažuje hornina získaná při vykopávkách pro objekty nebo v zemnicích, kdy investor hradí náklady spojené s jeho získáním (skrývka, těžení, přemístění, konečná úprava území zemníku).

Místo čerpací je jímka v podzemí s osazeným čerpadlem, popř. více čerpadel s vývodem vody na povrch se samostatným měřením délek popř. výšek, pokud potrubí těchto čerpadel je vedeno samostatně, přičemž vývod z čerpacího místa na povrch může být sdružen pro několik čerpadel, popř. soustav čerpadel na dopravní výšku.

Mulčování je plošné rozprostření organické hmoty v souvislé vrstvě na povrch půdy.

N

Násyp je sypaná konstrukce vybudovaná na povrchu území.

Nádoby pro vysazování rostlin jsou mísy, truhlíky a žlaby mobilní i stabilní.

Nálet je dřevina vyrostlá samovolně ze semene.

Nehroubí je nadzemní dřevní hmota o průměru menším než 70 mm, tj. slabé dříví (klest).

Nečleněný porub je výlom podzemního díla najednou v celém jeho průřezu (obvyklý u štol a tunelů v pevných horninách).

O

Obsyp je násyp určený pro ochranu stavebních konstrukcí.

Obvod dráhy je území určené k provozu dráhy. Rozsah obvodu pro jednotlivé druhy dráhy stanoví FMD (zák. č. 51/64 Sb. ve změně zák. č. 104/74 Sb., o dráhách).

Odkopávka je vykopávka nad úrovní vodorovného přemístění.

Oblouček je drát pro uchycení záhonových drátů mezi dvěma obvodovými sloupy v čele chmelnicové konstrukce.

Ornice je úrodná půda s vhodnými biologickými a fyzikálně chemickými vlastnostmi pro růst a vývoj rostlin.

Ošetřování rostlin je soubor prací, které zabezpečují růst a vývoj rostlin až do jejich převzetí odběratelem.

Odvaly hutnické jsou tělesa vytvořené systematickým nasypáváním odpadu z tepelného zpracování rud.

Oddělení lezení je konstrukce sloužící ke svislému sestupu z povrchu k dílu a k výstupu na povrch. Lezení oddělení musí být odděleno od těžebního oddělení a splňovat další ustanovení výnosu ČBÚ.

Oddělení strojní je prostor konstrukce v šachtě sloužící k uložení potrubních vedení a kabelů.

Oddělení těžní je prostor v šachtě vyhrazený pro strojní dopravu rubaniny, materiálu, popř. lidí, které musí splňovat podmínky výnosu ČBÚ.

Opěry tunelové jsou části ostění od základového odstupku do patek stropní klenby; u kruhového tunelového průřezu se opěrami nazývá část ostění mezi stropní klenbou a dnem.

Osa tunelu je v půdorysu pomyslná čára sledující osu koleje (u dvojkolejných tunelů osu dráhy); v přímé je osou koleje (dráhy) totožná v obloucích se odsazuje od osy koleje o hodnotu odsazení (c) ke středu oblouku.

Ostění tunelu je trvalé vystrojení výrubu zdívkou kamenným, cihlovým, betonovým nebo železobetonovou obezdívkou, stříkanými pláštěmi z torkretu nebo stříkaného betonu, montovaným ostěním z velkoplošných prvků; podle umístění v příčném řezu rozlišujeme: stropní klenby, opěry, základy, spodní klenbu, nadezdívku spodní klenby a kryt tunelu.

P

Plocha břehová je šikmá, popř. svislá stěna koryta vodního toku nebo vodní nádrže.

Porost divoký jsou všechny zemědělsky nezužitkovatelné traviny s výjimkou vodního rostlinstva.

Porost hustý je takový porost, který pokrývá plochu přes 70% její celkové výměry.

Porost řídký je takový porost, který pokrývá plochu do 50% její celkové výměry.

Porost středně hustý je takový porost, který pokrývá plochu přes 50 do 70% její celkové výměry.

Pracovní hladina vody je hladina vody ve výkopišti v čase provádění zemních prací. Rozlišuje se:

- a) návrhová pracovní hladina vody
- b) skutečná pracovní hladina vody.

Prokopávka je odkopávka, která se provádí napříč terénní vlnou a je charakterizována přístupem dopravních prostředků z jedné nebo ze dvou stran. Z technologického hlediska se za prokopávky považují i dále vyjmenované vykopávky pod úrovní vodorovného přemístění výkopku:

- a) vykopávky pro silniční a železniční zářezy (i při mimoúrovňovém křížení),
- b) vykopávky pro silniční a letištní vozovky,
- c) vykopávky silničních, železničních a letištních příkopů.

Protlačování je umístění trub vnějšího průměru do 500 mm (obvykle chráničího potrubí) pod povrchem území nebo do násypů bez vykopávky, v rovině nebo ve sklonu do 1:10, včetně případného odstranění zeminy z vnitřku protlačovaného potrubí.

Přeložka silniční komunikace je nově budovaný úsek silniční komunikace ve změněné trase.

Přepažování je dočasné odstranění vzpěr nebo rozpěr roubení a znovuosazení vzpěr nebo rozpěr po provedení pracovních operací, pro něž je přepažování nutné.

Přemístění výkopku svislé je vyzvednutí výkopku z místa rozpojení na výškovou úroveň vodorovného přemístění výkopku.

Přemístění výkopku vodorovné je přemístění výkopku od výkopiště do místa jeho uložení s vyložení z dopravního prostředku. Přesvahování je změna sklonu svahu již provedeného, popř. při současném jednostranném nebo oboustranném rozšíření dna zářezu nebo zúžení koruny násypu do 1 m.

Příkop je otevřené odvodňovací zařízení o hloubce přes 300 mm; podle tvaru příčného řezu rozeznáváme příkop lichoběžníkový, trojúhelníkový nebo zaoblený a podle úpravy příkop nezpevněný nebo zpevněný.

Patka je betonová nebo kamenná deska uložená pod sloupem chmelnicové konstrukce rozkládající tlakové síly a zabraňující pronikání sloupu do půdy.

Pěstební zásah je dílčí práce z komplexu prací zajišťujících stávající nebo lepší kvalitativní stav biologických prvků sadovnických nebo krajinářských úprav, včetně odstraňování nevhodných rostlin a záměrného ponechávání a chránění vhodných rostlin.

Pletí je mechanické odstranění plevelů z kultury bez kypření (kultivace) půdy.

Plůtky jsou konstrukce složené z kolíků zaražených do svahů, které jsou propleteny živými pruty rychle rostoucích dřevin.

Povázka (fašina) je svazek živých prutů. Prořezání trávníku (vertikulace) je podélné prořezání drnu až do hloubky 50 mm, různými typy speciálních strojů.

Provzdušnění trávníku (aerifikace) je propíchání drnu děrovači různých typů až do hloubky 100 mm, umožňující proniknutí vzduchu, vody a živin ke kořenům trav.

Převaz je drátěné spojení záhonového drátu a příčky stropní sítě chmelnicové konstrukce.

Přirozený úhyn rostlin je uhynutí rostlin po vysazení nebo přesazení vlivem přírodních podmínek, které nelze při zakládání a údržbě běžnou technologií ovlivnit.

Příčka je hlavní příčná vodorovná drátěná vazba, spojující dva sloupy chmelnicové konstrukce ve směru kolmém k řádkům rostlin.

Patní práh je železobetonová konstrukce na rozhraní opěry a klenby tunelu zajišťující stabilitu klenby při podchycovací metodě.

Pobírání je pořadí a způsob ražení a trvalého vystrojení v příčném tunelovém průřezu.

Portálový pás je vjezdový a výjezdový (značení P1 a P2 ve směru staničení tratě). Je to pokračování tunelové trouby směrem k vyústění tunelu (čelní portálové zdi); ostění portálového pásu bývá mohutnější než ostění sousedních tunelových pásů.

Portálový věnec je vnější ukončující část portálového pásu viditelná z povrchu, nachází se zhruba v rovině líce čelní portálové zdi nebo z něho vystupuje.

Protlačování je umístění trub většího průměru do 500 mm (obvykle chránicího potrubí) pod povrchem území nebo do násypů bez vykopávky, v rovině nebo ve sklonu do 1:10, včetně případného odstranění zeminy z vnitřku protlačovaného potrubí.

Průřez světlý je rozměr výrubu mezi lícem dočasného nebo trvalého vystrojení (pokud v popisu cen a v poznámkách k nim není stanoveno jinak).

Průřez výrubní je projektem určený teoretický výrubní průřez štoly nebo šachty zvětšený o:

- a) průřez nadměrného výrubu
- b) průřez odvodňovacího kanálu

Průřez výrubní nadměrný je část výrubu o níž je výrub ve svém průřezu větší než teoretický výrubní průřez. Nadměrný výrub je:

- a) trvalý
- b) dočasný (neplatí pro ražby nemechanizovaným a mechanizovaným štítem)
- c) nahodilý (nezaviněný, zaviněný)

Průřez výrubní teoretický (dále jen průřez TV) je světlý průřez štoly nebo šachty zvětšený o:

- a) průřez obezdívky, popř. dalších konstrukcí, tvořících souvislý pás podél obezdívky
- b) průřez rubové izolace, popř. její ochrany
- c) průřez korýtkové výztuže apod.
- d) průřez pažení měřený ve střední vzdálenosti dvou sousedních oblouků (kruhů) výztuže

Přerub je plocha výrubu za teoretickým rubem ostění.

Průřez dočasný nadměrný výrubu je:

- a) u výrubního průřezu štoly omezeného nahoře kružnicí je průřez tohoto výrubu (meniskus) omezen dole kružnicí o průměru $D + 2t$ (kružnice omezující plochu trvale nadměrného výrubu) a nahoře kružnicí téhož průměru, jejíž střed je na svislé ose průřezu teoretického výrubu posunut směrem nahoru od středu kružnice omezující trvalý výrub o vzdálenost v (toto v se rovná 5% průměru D) Kružnice omezující meniskus je po stranách omezena tečnami ke kružnici omezující průřez trval nadměrného výrubu;
- b) u výrubního průřezu lichoběžníkového nebo obdélníkového je průřez tohoto výrubu obdélník, jehož délka se rovná délce horní vodorovné strany průřezu trvale nadměrného výrubu a výška se rovná, pro světlý průřez kruhový 5 % průměru D (toto D se rovná průměru světlého průřezu zvětšeného o dvojnásobnou tloušťku ostění). U lichoběžníkových a obdélníkových světlých průřezů se rovná 5 % z projektované světlé výšky štoly, zvětšené o tloušťku ostění stropů a dna.

Q

R

Rekonstrukce objektů oboru 824 pro účely použití příplatků k cenám je:

- a) obnova traťových a staničních kolejí a závodových vleček,
- b) přestavba dosavadního kolejiště stanic, závodových vleček, lokomotivních a vozových dep, železničních opraven a strojírén i podniků Mechanizace traťového hospodářství,
- c) prodloužení dosavadních staničních kolejí, kolejí závodových vleček, lokomotivních a vozových dep, železničních opraven a strojírén i podniků Mechanizace traťového hospodářství, pro každé

prodloužení koleje nejvýše o 600 m,
d) rozšíření kolejiště dosavadních stanic, závodových vleček, lokomotivních a vozových dep, železničních opraven a strojíren i podniků Mechanizace traťového hospodářství nejvýše o dvě koleje s max. vzdáleností 10 m osy budované koleje od osy stávající koleje,
e) přeložky a směrové vyrovnání trati nebo jejich částí v osově vzdálenosti budované koleje od stávající koleje nejvýše 10 m.

Rigol je otevřené odvodňovací zařízení hluboké nejvýše 300 mm, zpravidla zaoblené a zpevněné betonovými tvárnicemi, kamennou dlažbou, betonem apod.; jeho svah přilehlý k vozovce nesmí mít sklon strmější než 1:3.

Rostlinstvo vodní na břehu je rákos, orobinec a šáchor.

Rostlinstvo vodní pod vodou je jakýkoliv porost pod vodou s výjimkou porostu plazivého.

Rýha je hloubený výkop, jehož největší šířka v úrovni terénu je 2 m a který nesplňuje podmínky pro určení šachet. Za rýhy se nepovažují silniční a železniční příkopy.

Ruderální porost je samovolně vzniklý porost rostlin na neupraveném nebo neudržovaném terénu, většinou z rumištních společenstev.

Rýha pro vysazování rostlin je výkop vyhloubený pod úrovní přilehlého terénu, se stěnami svislými nebo šikmými, kde největším rozměrem je délka, která musí být nejméně dvakrát větší než šířka.

Rekultivace je závěr průmyslové činnosti zaměřený na opětné uvedení devastované nebo degradované plochy do kulturního stavu, a to způsobem technickým (rekultivací technickou) a biologickým (rekultivací biologickou); týká se zejména ploch, jež devastací ztratily schopnost zemědělského, lesnického nebo vodohospodářského využití.

Ražení je rozpojování horniny, naložení a odvoz rubaniny. Součástí ražení je i vystrojení výrubu.

Ražení štol s ostěním ze železobetonových trub zatlačovací soupravou je ražení štol zatlačováním prstencového břitu a železobetonových trub (zatlačovací soupravou) se současným rozpojováním horniny bez použití trhavin. Ražení štol se zatlačováním ostění je provádění ražby mechanizovanou soupravou se současným zatlačováním ostění a vodorovným přemístěním horniny z hory. Ražení ruční je rozpojování horniny ručně, za pomoci sbíjecích kladiv a obdobných ručních nástrojů s pomocí střílné práce nebo bez ní. Pro střílnou práci se otvory pro uložení náloží předvrtávají vrtacími kladivy na stativěch nebo vrtnými sloupy, popř. jednoúčelovými vrtnými soupravami. Za ražení ruční se nepovažuje ražení pod ochranou nemechanizovaného štítu a ražení štol s ostěním ze železobetonových trub zatlačovací soupravou.

Ražení nečleněným porubem je ražení celého výrubního průřezu s přibližně svislým čelem výrubu.

Ražení prstencovou metodou je ražení celého výrubního průřezu se svislým čelem výrubu, při kterém se po každém záběru zřizuje trvalé vystrojení.

Ražnost horniny je odborně tunelářský hodnocený souhrn vlastností horniny daných přírodou pro stanovení technicky správné a hospodářsky účelné tunelovací metody. Je rozhodující pro stanovení obtížnosti a pracnosti tunelářských prací a nutných opatření k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví pracujících.

Rubanina – hornina rozpojená rubáním v pozemí. Rubání je rozpojování horniny, naložení a odvoz rubaniny.

Ř

Řez stromu na čípek je každoroční řez koruny stromu, při kterém se jednoleté výhony odstraní nebo zkrátí na malý počet oček.

S

Spodek železniční je drážní těleso, tvořené zářezy, násypy a příkopy a příkopovými zídkami, trativody, propustky světlosti do 2 m, podkladnicemi, mezilehlými nebo sanačními vrstvami se zpevněním a ochranou drážního tělesa (osetí svahů, patky dlažeb, dlažba, záhozy, opěrné zídky výšky do 2 m od základové spáry, kamenná žebra apod.).

Svahování je zemní úprava tvaru trvalých svahů se sklony strmějšími než 1 : 5 (včetně přemístění sypaniny na vyrovnání prohlubní na váhu).

Stařina jsou odumřelé nadzemní části rostlin neudržovaného trávníku.

Substrát je směs připravená z anorganických a organických materiálů (komponentů) s vhodnými biologickými a fyzikálně chemickými vlastnostmi pro růst a vývoj rostlin.

Složky tunelování:

- a) rubání (rozpojování horniny, naložení a odvoz rubaniny)
- b) vystrojení dočasné nebo trvalé

Spodní klenba (protiklenba) je u podkovovitého světlého tunelovaného průřezu konstrukce, rozpírající základy rozpěr; její funkce může být nahrazena rozpěrnými trámy (zejména u dodatečně provedenými při rekonstrukci objektu); u kruhového průřezu tunelu je spodní klenba vymezena spodní kruhovou výsečí, jejíž přímkou procházejí středem určující kružnice a svírají pravý úhel, souměrně ke svislici procházející osou koleje.

Stropní klenba je horní část ostění tunelu, u podkovovitého průřezu spočívající patkami na opěrách buď přímo, nebo prostřednictvím patních prahů, u kruhového průřezu tunelu je klenba určena horní kruhovou výsečí s přímkami ve sklonu 1:5 procházejícími středem určující kružnice.

Světlost tunelu je největší světlá šířka tunelu lomená největší světlou výškou tunelu (světlá vzdálenost od nivelety koleje do vrcholu klenby).

Světlý průřez je rozměr výrubu nebo výlomu mezi lícem dočasného nebo trvalého vystrojení.

Světlý tunelový průřez je plocha ohraničená lícem tunelu a povrchem železničního svršku tunelu (tj. povrch pražce, úložné deska apod.).

Š

Šachta je hloubený výkop, jehož největší půdorysná plocha je 36m² a jeho hloubka je největším rozměrem. Měří se v ose šachty jako svislá vzdálenost dna a roviny vodorovného přemístění. Pro hloubení platí předpisy Úřadu bezpečnosti práce. Zatřídění hornin je podle tříd obtížnosti rozpojování (čl. 64 ČSN 73 3050).

Šachta je hloubené nebo ražené podzemní dílo, jehož největším rozměrem je hloubka. Může být buď svislá, nebo ukloněná do 30° od svislé. Pro realizaci platí předpisy odborného dozoru Státní báňské správy. Slouží pro podzemní objekty. Je vybavena těžním, lezním a strojním oddělením.

Štít razící mechanizovaný je razící zařízení provádějící současně rozpojování horniny, její nakládání na odtěžovací prostředky a případně i zajišťování výrubu. Rozpojování horniny je prováděno strojně bez použití trhavin v celé výrubní ploše současně, motorickou silou razícího zařízení.

Štít razící nemechanizovaný je razící zařízení prstencového nebo jiného tvaru, pod jehož ochranou je prováděno rozpojování horniny, její nakládání na odtěžovací prostředky a zařizování ostění. Rozpojování horniny je prováděno bez použití trhavin po částech výrubního průřezu ručně sbíjením nebo jednoúčelovými mechanizačními prostředky.

Štítování je ražení nečleněným porubem, při němž se do horniny tlačí ocelový válec, který složí jako dočasné vystrojení výrubů a případně i jako vnější bednění.

Štola je liniový podzemní objekt ražený nebo hloubený z povrchu s výrubním průřezem menším než 16 m²; štola může být samostatným podzemním dílem (pokud je situována mimo výrubní průřez tunelu – např. štola průzkumná, odvodňovací) nebo je dílčím výrubem (štola směrová, nadklenbová) při výstavbě nebo rekonstrukci tunelu. Části štoly tvoří strop, dno(počva), boky, čelo (příď nebo čelba – pracoviště na čele štoly).

Štola odvodňovací je štola zřízená za účelem odvodnění horninového masívu v okolí tunelu; vzhledem k ose tunelu může být podélná (zhruba rovnoběžná s osou tunelu) – potom má samostatné portály, popřípadě spojuje dvě příčné štoly, nebo příčná (vyústuje do prostoru tunelu); pro účinnější jímání podzemní vody jsou štoly zpravidla vybaveny systémem krátkých (do 5 m) nebo dlouhých odvodňovacích vrtů.

Štola průzkumná je štola sloužící k vypracování podrobnějšího geotechnického průzkumu, pro stavbu nebo rekonstrukci tunelu; průzkumnou štolou může být rovněž směrová štola, která se nachází v průřezu tunelu.

Štola směrová je štola ražená jako dílčí výrub tunelu v časovém předstihu a sloužící k usnadnění dopravy v tunelu a k rozvinutí prací na více pracovištích v podélném směru; směrová štola dále slouží k zajištění směrové a výškové polohy osy budovaného nebo rekonstruovaného tunelu.

I

Těžba otvírková pro kamenité hráze je odstranění nevhodných hornin tř. 5 (trhatelných), 6 a 7, které nelze použít do násypů objektů, uvedených v čl. 121 části A 31.

Tloušťka nánosu průměrná je podíl celkového množství nánosu a celkové půdorysné plochy vymezené jeho obrysovou čarou.

Třídění hornin je odstranění nevhodných frakcí nebo zrn z výkopku, určeného pro provádění sypaných konstrukcí. Za třídění se pro účely odstraňování nepovažuje:

- a) snímání ornice a její ukládání odděleně od výkopku,
- b) dobývání určitých druhů hornin, vyskytujících se v souvislých vrstvách.

Technologické řezy jsou příčné a podélné řezy, v nichž jsou graficky naznačeny stavy výrubu a dočasného a trvalého vystrojení v jednotlivých fázích (údobích)pobírání a běhu prací. Teoretický výrubní průřez.

Teoretickým výrubním průřezem u kruhových, popřípadě oválných profilů se rozumí plocha světlého profilu zvětšeného o určenou tloušťku ostění, popřípadě včetně tloušťky rubové izolace. Do tohoto teoretického výrubního průřezu se při prstencové metodě zahrnuje též:

- a) tloušťka pásu obepínajícího teoretický výrubní průřez předepsaného projektantem k ochraně rubu ostění ze železobetonových i litinových tybinků, sloužícího současně jako manipulační prostor pro jejich osazení
- b) tloušťka popř. projektantem předepsaného pažení
- c) plocha popř. projektantem předepsaného dalšího zvětšení průřezu při technologii s erektorem, NMS,, nebo bez erektoru, např. plocha menisku pro nadzvednutí dvou posledních železobetonových dílců pro možnost čelního zasunutí závěrečných klenáků; tuto plochu určuje projektant.

Trvalé vystrojení tunelu – trvalý výstroj je konečné (definitivní) zajištění výrubu ostěním (obezdívkou), svorníkovou výstrojí apod. (části ostění tunelu).

Tunel je ražený nebo hloubený liniový objekt, jehož výrubní průřez je roven nebo přesahuje 16 m².

Tunelová metoda je souhrn pracovních postupů tunelování při stavbě nebo rekonstrukci tunelu.

Tunelová svodnice je odvodňovací rýha (drenáž), vytvořená v líci tunelu za účelem odvedení podzemní vody z ostění nebo horninového masívu do tunelové stoky; podle provedení mohou být hloubené (do zdiva ostění nebo do skalního líce) nebo povrchové (tzv. krabicové), vytvořené na líci ostění pod pláštěm stříkaného betonu.

Tunelová trouba je vnitřní část tunelu bez portálu (portálových pásů) může být obezděná nebo neobezděná (nevystrojená nebo opatřená jinou výstrojí než ostěním, případně obezděná jen částečně.

Tunelovací metody jsou pracovní postupy při rubání a vystrojování tunelů a jiných podzemních objektů; metoda je vyjádřena pobíráním během prací s technologickými řezy a naznačením stavu dočasného a trvalého vystrojení v grafickém znázornění.

Tunelování je souhrn prací při stavbě, rekonstrukci nebo opravě podzemního objektu zahrnující ražení a trvalé vystrojení výrubu.

Tunelový objekt je širší označení pro tunel; sestává z vlastního tunelu, tj. tunelové trouby, tunelových portálů a tunelových křídel, z z území nad tunelem a v jeho okolí a z vybavení tunelu (tj. odvodnění, odvětrání, osvětlení průzkumné štoly apod.).

Tunelový pás je evidenční část tunelu, obvykle vymezená dělicími spárami; délky pásů se pohybují obvykle od 3 do 10 m; u neobezděných tunelů je dělení na pásy jenom evidenční, pro umožnění orientace v tunelu.

Tunelový portál je vnější část tunelu ukončující tunelovou troubu; svou mohutnější konstrukcí zachycuje podélné síly v horninovém masívu a tlaky z čelního a bočních svahů tunelového předzářezu; portál sestává z portálového pásu, portálového věnce a čelní portálové zdi.

Tunelový prstenec je část tunelu kratší než 3 m, tvořící dílčí pracoviště

Tunelový průjezdní průřez je obrys obrazce v rovině k ose koleje, jehož osa je kolmá ke spojnici temen kolejnic a prochází osou koleje; pohybem tunelového průjezdního průřezu ve směru osy koleje je nad kolejí v jednokolejním tunelu vymezen volný prostor pro bezpečný průjezd vozidel.

Tunelový předzářez je zářez, kterým železniční trať přechází z volného terénu do tunelu.

Tunelové základy je nejspodnější část ostění ode dna výrubu po základový odstupek.

U

Úprava pláně je zemní úprava tvaru plochy území se sklonem do 1 : 5.

Úroveň vodorovného přemístění výkopku:

- a) vodorovná rovina proložená nejnižším bodem plochy přístupné obvyklým dopravním prostředkům, nebo
- b) nejnižší úroveň území, na kterou se výkopek odhazuje tehdy, když není navrženo jeho vodorovné přemístění.

Uzavřený prostor

- a) pro zásypy je místo nepřístupné dopravním nebo hutnicím strojům, přiměřeným objemu zemního objektu,
- b) pro vykopávky je místo, kde pro rozpojování a naložení horniny nemůže být použito ani trhavin ani těžebních strojů.

Udržování rostlin je soubor prací, které zabezpečují růst a vývoj rostlin po jejich převzetí odběratelem.

Udržovaný trávník je takový, na kterém byly v předcházejícím nebo současném vegetačním období provedeny pěstební zásahy odpovídající jeho způsobu užívání, zejména kosení a odstranění pokosené trávy.

Udržovaný tvarovaný živý plot je takový, na kterém byly v předcházejícím nebo současném roce provedeny pěstební zásahy odpovídající jeho způsobu udržování, zejména zimní a letní řez.

Ulehlá půda (terén) je taková, kde od uložení výkopku, úpravy pláňe, rozprostření ornice nebo obdělání půdy uplynulo více než šest měsíců, nebo kde půda byla zhutněna jakýmkoliv způsobem, nikoliv však činností dodavatele.

Ú

Úprava pozemků je vyrovnání nerovností terénu s rozpojením a přehrnutím horniny.

V

Vegetační období je část roku od 1. 5. do 31. 10.

Vykopávka je rozpojení horniny, odebírání výkopku s jeho odhozením nebo naložením na dopravní prostředek.

Vykopávka melioračních kanálů jsou vykopávky na suchu se šikmými nebo svislými stěnami, jimiž se zřizují nahoře otevřené prostory pro zřízení koryt melioračních kanálů.

Vykopávka na suchu je vykopávka

a) ve výkopišti bez vody,

b) ve výkopišti nad sníženou hladinou ve vodním toku nebo v nádrži, popř. nad volnou nebo nad sníženou hladinou podzemní vody,

- v mokru, jde-li o vykopávku horniny promočené vodou,

- ve vodě s vodním polštářem do 100 mm.

Vykopávka pod vodou je vykopávka pod skutečnou pracovní hladinou vody. Pracovní hladina vody je hranicí mezi vykopávkami pod vodou a vykopávkami na suchu.

Vykopávka pod vodou pro úpravu dna a břehů vodotečí a nádrží je zpravidla pokračování vykopávky pro koryta vodotečí a pro nádrže pod pracovní hladinou vody.

Vykopávky pro koryta vodotečí jsou vykopávky na suchu se šikmými nebo svislými stěnami, jimiž se vytvářejí nahoře otevřené prostory pro zřízení koryt potoků, řek nebo průplavů, kanálů, přelivů, náhonů, příkopů apod., kromě odvodňovacích příkopů silničních a železničních.

Vykopávka pro podzemní vedení pro účely oceňování je vykopávka pro objekty oborů 825 17.1, 825 18.1, 825 22.1, 825 27.1, 825 28.1, 827, 828 7, 828 8, 831 14, 831 21, 831 24, 831 26, 833 26 a pro drenážní potrubí, které je součástí jiných objektů, pokud tvar výkopu odpovídá definici zářezu pro podzemní vedení.

Výkopek je hornina rozpojená vykopávkou.

Výkopek neulehlý je výkopek, který ležel na místě (např. na dočasné skládce) nejdéle 6 měsíců; za neulehlý se považuje i výkopek zhutněný deštěm nebo provozem dodavatele.

Výkopek ulehlý je výkopek, který ležel na místě (např. na dočasné skládce) déle než 6 měsíců, nebo který byl zhutněn na příkaz investora nebo jeho provozem, popř. provozem veřejným, nikoliv však provozem dodavatele.

Výška dopravní při čerpání vody je svislá vzdálenost mezi hladinou vody v jímce sníženou čerpáním a vodorovnou rovinou proloženou osou potrubí v jeho nejvyšším bodě.

Vylepšení výsadby (kultur) je nahrazení uhynulých semenáčků nebo sazenic novými sazenicemi nebo semenem.

Výsypka je těleso vytvořené systematickým sypaním hornin z nadloží a z mezilehlých vrstev při povrchovém dobývání uhlí. Výsypky se dělí na :

- vnější (nasypané mimo prostor lomu)
- vnitřní (nasypané ve vytěžených prostorách dobývaného lomu)

Výlom jsou výruby velkých prostorů – větších než štoly, dostropní záruby, šikmé zálomy a svislé komíny; jde-li o výlom celého tunelového průřezu, mluvíme o plném výlomu nebo také o porubu.

Výrub je každý prostor (dutina) uvolněný rubáním v hornině.

Výrub nadměrný dočasný – meniskus (M) – je ta část nadměrného výrubu, která se (kromě trvalého nadměrného výrubu) vytváří záměrně proto, aby se získal prostor pro předpokládaný pokles stropu výrubu, způsobený tlakem v hoře během provádění konstrukcí a prací, aniž by se zmenšil prostor určený projektem pro správné provedené ostění. Přichází v úvahu převážně v horninách I. II. stupně ražnosti při ražení ručním nebo ražení mechanizovaným zařízením s frézou. Objem dočasného nadměrného výrubu se určuje jako součin plochy dočasného nadměrného výrubního průřezu a délky štoly.

Výrub nadměrný nahodilý – zaviněný a nezaviněný – je veškerý nadměrný výrub přesahující souhrn nadměrného výrubu trvalého i dočasného:

- nezaviněný nahodilý nadměrný výrub je takový výrub, k němuž při dodržení bezpečnostních a technologických předpisů dojde v důsledku odchylek od geologických a hydrogeologických podmínek (předpokladů), za nichž byla vypracována projektová dokumentace (včetně technologického postupu a organizace práce); například dochází
 - k sesutí nesoudržných vrstev (včetně tzv. komínů) při přechodu z horniny do horniny s odlišnou soudržností
 - k sesutí podřatých vrstev při průchodu geologickými a tektonickými poruchami, popř. skluznými útvary
- zaviněný nahodilý nadměrný výrub je zvětšení výrubu nad rámec trvalých a dočasných výrubů ať z nedbalosti nebo neodborným provedením

Výrub nadměrný trvalý je výrub, který vzniká z toho důvodu, že nelze přesně vyrubat v hornině prostor s hladkými plochami pro rub konstrukcí (určený projektem). Objem trvale nadměrného výrubu se určuje jako součin plochy trvalého nadměrného výrubního průřezu a délky štoly, popř. hloubky šachty.

Výrubní průřez je určen rozměry výlomu celého tunelového průřezu

Výstroj štol nosná atypická z úplných ocelových rámců jsou:

- rámy obloukového, kruhového, obdélníkového a lichoběžníkového tvaru, vyráběné z válcovaných profilů U, I, trubek nebo ostatních profilů mimo profily „K“;
- rámy nebo jejich části, které jsou vyráběny z profilové oceli „K“, ale neodpovídají typovým dílům podle katalogu NHKG;
- příčné podložné prahy obloukových rámců z válcovaných profilů U nebo I nebo patky podložné (i rámců typových);
- prvky podélního rozepření provedené z válcované oceli průřezu L, pásoviny nebo trubek (i rámců typových);
- spojovací prvky (třmeny, matice a spojky).

Výstroj minérská je dočasná výstroj tunelu zřizovaná při ražení tunelové trouby.

Vystrojení výrubu je dočasné nebo trvalé vystrojení výrubu proti závalu a zabraňující deformacím horninového masívu kolem výrubu.

Výška dopravní při čerpání vody je svislá vzdálenost mezi hladinou vody v jímce sníženou čerpáním a vodorovnou rovinou proloženou osou potrubí v jeho nejvyšším bodě.

W

X

Y**Z**

Zářez hloubený je hloubený výkop, jehož poměr délky ku šířce dna je větší nebo rovný číslu 6, jehož šířka v úrovni terénu je větší než 2 m a který nesplňuje podmínky pro určení šachty.

Zářez pro podzemní vedení je hloubený výkop se šikmými stěnami, odpovídající definici zářezu, zřizovaný pro umístění podzemních vedení (kolektory, kanály, trubní vedení apod.) a který nesplňuje podmínky pro určení šachty nebo rýhy.

Zásyp je sypaná konstrukce, která vyplňuje prostory pod úrovní povrchu terénu.

Zemník je výkopiště určené pro získání sypaniny.

Zemní objekt je stavební dílo, které je výsledkem zemních prací. Zemní objekty se podle způsobu jejich budování (odebíráním nebo hromaděním výkopku, případně sypaniny) třídí na:

- a) výkopy,
- b) sypané konstrukce.

Zóna aktivní podloží vozovky je vrstva zeminy podloží, ve které v důsledku teplotního a vodního režimu dochází k cyklickým změnám vlhkosti a objemové hmotnosti a ve které se projevují účinky zatížení vozidly. Obvykle se rovná hloubce promrznání vozovky a podloží (přibližně 1,5 m od povrchu vozovky).

Záhonový drát je podélný průběžný drát stropní sítě chmelnicové konstrukce sloužící k zavěšení svislého drátu pro uchycení rostlin.

Zápoj je skupina nebo řada stromů, které se vzájemně svými korunami dotýkají.

Ztížené podmínky pro kácení stromu jsou takové, kdy strom roste v ochranném pásmu nadzemních inženýrských sítí nebo v uličním stromořadí nebo v blízkosti stavby či porostu, které nesmí být kácením poškozeny. Dále v místech, kde nelze vyloučit veřejnost, provoz dopravy nebo výrobní činnosti. Platí také pro kácení vyhnílych stromů.

Ztížené podmínky pro odstranění pařezu jsou takové, kdy strom roste v ochranném pásmu nadzemních inženýrských sítí nebo v uličním stromořadí nebo v korytě vodoteče či v blízkosti stavby, která nesmí být dobýváním pařezu poškozena. Dále v místech, kde nelze vyloučit veřejnost, provoz dopravy nebo výrobní činnosti. Dále provádí – li se odstranění pařezu z rozmočených hornin, nebo pod hladinou vody ve výkopu, při tlaku vodního polštáře do 50 mm. Ztížené podmínky pro řez stromu nebo keře jsou takové, kde pracovník nemůže provést bezpečně řez s použitím žebříku o délce do 5 m a odřezané větve volně shodit na zem.

Zemina schopná zúrodnění je ornice, podornice i hlouběji uložená zemina zpravidla skrývaná selektivně, jako vhodná k rekultivaci na základě pedologického výzkumu.

Zakládka rubaninou je vyplnění volného prostoru (nadměrný výrub) mezi vnější plochou pažení a horou, rubaninou.

Základní způsoby tunelování označujeme podle použitého pobírání nebo běhu prací a případně z hlediska pobírání, běhu prací a způsobu dočasného i trvalého vystrojení rozeznáváme základní způsoby tunelování (nečleněným porubem, porub výstrojný apod.).

Záломový pás je tunelový pás, který se v určité partii tunelu vylamuje časově jako první (při stavbě i rekonstrukci), záломových pásů bývá v tunelu pro větší rozvinutí prací několik; výlom těchto pásů začíná buď za směrové štoly, nebo přímo z prostoru tunelu.

Zařízení mechanizované s frézou je razící zařízení provádějící rozpojování horniny a její nakládku

na odtěžovací prostředky. Rozpojování horniny je prováděno strojně bez použití trhavin po částech výrubní průřezové plochy frézou na výložníku.

Zařízení startovací je zřízení startovacího prostoru (jámy, šachty, štoly, tunelu, protlaku) se zpevněním dna a opěrných stěn (zatěžovacích) konstrukcí, sloužícího k zahájení a provádění razících prací.

Zvětšený porub je výrub mimo teoretický výrub ostění, který je nutný pro provedení projektem předepsané úpravy rubu ostění.

Ž

Železniční tunel je podzemní liniová stavba, již je vedena celostátní dráha nebo vlečka; z hlediska železničního provozu jsou tunely jednokolejné, dvoukolejné a dvoukolejné s jednokolejním provozem, elektrizované a neelektrizované.

ZKRATKY

TV – teoretický výrub

M – meniskus

Np – niveleta pražce